

Rotu on yksinkertainen sopimuskysymys

Jani Sinokki pohdiskelee rotukäsitettä *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä (5/2020). Hänen mukaansa moni filosofi pitää rotua rahan kaltaisena sosiaalisesti rakentuneena käsitteenä, joka saa varsinaisen merkityksensä vasta sosiaalisessa toiminnassa ja ihmisten uskomusten myötä.

Rahavertaus on, kuten Sinokkikin toteaa, yksinkertaistettu. Mutta se on myös harhaanjohtava. Toisin kuin rahan arvo, ihmislajin geneettinen variaatio ei katoa, vaikka siihen lakkaisimme uskomasta.

Lajillamme tavattu variaatio on seurausta muun muassa väestöjen polveutumishistoriasta ja maantieteellisestä eriytymisestä. Tällaista variaatiota ihmislajilla on runsaasti. Muinais-DNA:n tutkija David Reich (2018) esimerkiksi kirjoittaa:

Länsi-Euraasian väestöt ovat tyyppillisesti keskenään noin seitsemän kertaa samanlaisempia kuin länsieuraasialaiset ovat itäaasialaisiin verrattuna. Kun mutaatioiden taajuudet merkitään kartalle, Länsi-Euraasia vaikuttaa homogeeniselta Euroopan Atlantin rannikolta Keski-Aasian arolle. Keski-Aasia on jyrkkä muutoksen raja ennen toisen homogeenisen alueen alkua Itä-Aasiassa.

Populaatiot – ja jopa lajit – ovat toki historian saatossa sekoittuneet. Jos rotuteoretikko olisi elänyt esimerkiksi 10 000 vuotta sitten, hän olisi Reichin mukaan joutunut luokittelemaan Hedelmällisen puolikuun viljelijät, Keski- ja Länsi-Euroopan metsästäjä-keräilijät ja Itä-Euroopan metsästäjä-keräilijät eri roduikseen, vaikka mikään näistä ryhmistä ei ole säilynyt risteytymättömässä muodossa. Runsaasta risteytymisestä huolimatta väestöjen välillä on kuitenkin edelleen polveutumishistoriasta johtuvia geneettisiä eroja.

Usein ihmisrotujen olemattomuutta perustellaan väitteellä, että vaihtelun määrä väestöryhmien sisällä on suurempaa kuin väestöjen välillä. Se, missä määrin ja minkä geenien suhteen variaatiota on jonkin väestön sisällä, ei kuitenkaan hävitä geneettisiä eroja väestöjen väliltä. Tämä on

toki yhdentekevää sen kannalta, millä sanoilla näihin ihmisryhmien välisiin geneettisiin eroihin viitataan. Vastaavasti se, että kansanomaiset rotukategoriat ovat useimmiten puutteellisia, on yhdentekevää olemassa olevan biologisen variaation kannalta.

Populaatioiden DNA-eroja koskevien löydösten valossa poliittisesti korrekki ajatus, että ihmisväestöt ovat niin läheistä sukua toisilleen, että niiden välillä ei ole merkittäviä eroja, on joka tapauksessa virheellinen. Oppineiden ihmisten halu painiskella sopimuksenvaraisten nimityskysymysten parissa on silti suotavaa. Toiminnalla tuskin on vaikutusta empiiriseen tutkimukseen, mutta terminologinen pohdiskelu tuo ilmi sekä rasistisen että antirasistisen liikehdinnän taipumuksen kollektivistiseen ja faktoja vääristelevään poseeraamiseen. Ironisesti ryhmäkuntainen moraaliposeeraaminen näyttää olevan yksi ihmislajia yhdistävistä ominaisuuksista.

Kirjallisuus

Reich, D. (2018): *Keitä olemme ja miten päädyimme tähän – Muinais-DNA ja ihmisen menneisyyden uusi tiede*. Suom. Kimmo Pietiläinen. Terra Cognita. Helsinki.

OSMO TAMMISALO

Kirjoittaja on tietokirjailija ja tiedetoimittaja.